

LÅNGT IFRÅN LAGOM

Nuläge - Fittjabilden och Fittjabornas självbild

Underlag 2 till Fittja utvecklingsprogram

BOTKYRKA
KOMMUN

Långt ifrån lagom

Sammanfattning

I de dialoger som genomförts och i de rapporter som tagits fram i Fittja de senaste tio åren framkommer ett mönster: 1. Fittjaborna upplever att det på grund av sin etnicitet inte ges samma förutsättningar i samhället som de etniskt svenska. 2. Den etniska svensken som norm i Sverige har påverkat Fittjabornas självbild. Orsakerna till detta är bland annat diskriminering och segregation.

I den senaste SKOP enkäten svarar 15 procent av Fittjaborna att de upplever sig ha blivit utsatta för diskriminering. Denna åsikt framkommer inte lika tydligt i genomförda dialoger men däremot att de anser att media målar upp Fittja negativt och att detta bidrar till försämrade förutsättningar för dem. Dessa upplevelser bekräftas av forskning. Exempelvis finns belägg för att etnicitet påverkar möjligheterna på arbetsmarknaden. Inom mediaforskning finns belägg för att miljonprogramsområden och dess invånare stigmatiseras negativt.

Att bryta dessa mönster kräver agerande av flera slag. Exempelvis kommer mönstret att försvagas av arbetet med Fittjas andra utmaningar kopplade till arbete och utbildning.

Inledning

Huvudsyftet med arbetet med Fittja utvecklingsprogram har varit att utröna om några av kommunens sex hållbarhetsutmaningar kan vara särskilt viktiga i just Fittja. I samband med detta arbete har en helt annan utmaning dykt upp som en röd tråd i både dialoger och utredningar – den externa bilden av personer mer utländskt påbrå och dess påverkan på Fittja och Fittjaborna. På ett sätt är detta inte en ny utmaning för den går att påverka genom att finna handlingsvägar inom kommunens sex övriga utmaningar. Forskning visar också att detta inte är ett specifikt Fittjafenomen utan något som generellt påverkar personer som bor i så kallade invandrartäta områden av miljonprogramskaraktär.

Ett underliggande mönster i de samtal och rapporter där Fittjaborna kommer till tals

Följande fyra uttalanden illustrerar det underliggande mönstret som finns med i majoriteten av de samtal och rapporter där Fittjaborna kommit till tals de senaste tio åren. Bakgrunden till dessa upplevelser som uttrycks här finns det belägg för även inom forskning och statistik. Samtliga kommentarer diskuteras i egna stycken längre fram.

1. ”Svårt att få jobb om man kommer från Fittja...beror kanske främst på att man är invandrare...svårt att veta vilket som väger tyngst.” (Åttondeklassare i Fittja under elevdialogen 2001-2002)
2. Duan: Svenskar, de har ren svenska, typ..., de har bara en språk. Så de kan lära sig engelska snabbare...Och för typ, mig, det kommer att dröja för jag har två språk nu. Och för att kunna den tredje, det kommer typ dröja. Och för dem, det går så där snabbt [knäpper med fingrarna].
Rene: Just det. Hm. Hur är/ finns det andra skillnader mellan svenskar och...

Duan: Jaaaa

Rene: Hur är svenskarna?

Duan: Svenskarna, de är i alla fall tysta på lektionerna, typ, vad jag vet att de är typ lugnare än vad vi är. Och sen, de sköter sig i alla fall...

Rene: Ok. Känner du, har du svenska vänner?

Duan: Jag har bara en. Han är inte hel svensk, han är hel/ eee finsk och svensk. Men han, han sköter inte sig. (Samtal mellan forskaren René León Rosales och en elev i Norra Botkyrka 2004-2005)

3. "Mina barn tycker inte att det var fattigt och hemskt här. Han blir intervjuad av media för att han är härifrån och de har alltid fördomar om att det är dåligt här. Men mina barn talar väl om Fittja." (Samtal med tidigare boende i Fittja, maj 2011)
4. "...ett reportage som handlar om Göteborg eller Älvsjö eller vad det kan vara, och så heter det ändå "knarket i Fittja". Det där är ju inte bra och det är det som ens goda vänner läser..." (Samtal mellan Sonja och forskaren Ingrid Ramberg 2002)

"Större svårigheter för mig eftersom jag är invandrare"

Den första kommentaren handlar om begränsningar i samhället till följd av etniskt ursprung. Det finns ingen undersökning vad gäller just attityden och möjligheterna för just Fittjabor i samhället men däremot finns mycket forskning om till exempel möjligheterna på arbetsmarknaden för olika etniciteter i Sverige. Ett ytterligare exempel på upplevelsen att man som invandare har man sämre förutsättningar än "svensken" kommer från ett samtal på ett café i Fittja:

"Vad du än gör, och hur bra du än är, så är du alltid en "svartskalle" i deras ögon." Så det är lika bra att inte flytta, att stanna kvar i sin förort. Vi tillhör ingen annanstans".¹

Oavsett om man tror att det är som Fittjabo eller som invandrare man bemöts av en negativ attityd i samhället i jämförelse med någon annan, i det här fallet "svensken", så är den känslan inte en positiv utgångspunkt. Dessutom finns statistik som bekräftar att det inte enbart handlar om en känsla utan att det faktiskt är svårare att få arbete då man har utländskt påbrå. Mer om detta i underlaget om arbete. Det handlar med andra ord om diskriminering. Fittjaborna har inte uttryckt tydligt att de blir just diskriminerade i det material som gått igenom i samband med den här utredningen. Däremot anger 15 procent av Fittjaborna sig ha upplevt diskriminering, av dem var närmare 70 procent kvinnor. Fittjabor är de stadsdelsbor i Botkyrka som i störst utsträckning upplever att de blivit diskriminerade. Av Tullingeborna ansåg sig enbart 3 procent ha upplevt diskriminering.²

"Svenskar är duktigare än vi invandrare"

Rubriken handlar om omgivningens bedömning av "invandraren". Utanlande nummer två på föregående sida visar att detta även påverkat självbilden, det vill säga att majoritetens

---

¹ Mourad, M. Svartskallarnas Botkyrka i NoBo Boken om Norra Botkyrka. 2006.

² SKOP-rapport november-december 2010

uppfattning, normen, påverkat hur man ser på sig själ. Pojken anser att svensken är ”den skötsamma och med bättre förutsättningar” medan invandraren, i det här fallet självet, är det motsatta. Detta trots att personen i fråga inte känner så kallade helsvenskar. Det framkommer också att det egna språket inte värdesätts och att det till och med försvåras inläringen av ett nytt språk. Detta trots att forskning visar att det är lättare att lära sig fler språk då man är flerspråkig. Då forskaren René León Rosales³ sammanfattar tendenser som han sett då han arbetat med elever i stadsdelarna i norra Botkyrka kommer han fram till att

- Föreställningar om att andra elever, som går i andra skolor, är bättre elever på grund av att de är ”svenskar” och talar ”ren svenska”.
- Bekantskap med diskurser som kopplar ihop de själva och deras skolor med brister.
- Elevernas byte av skola baseras inte alltid på kunskap om skolornas faktiska genomsnittliga meritvärden. Sden baseras snarare på uppfattningar om hur skolornas etniska sammanhang ser ut och det som förmedlas ryktesvis om skolorna i de egna sociala nätverken

Liknande perspektiv har uttryckts även av vuxna i Fittja detta år. Exempelvis uttryckte en person som är uppvuxen i Sverige och föreningsaktiv sedan länge att det behövs en svensk för att få struktur och ordning. Ett ytterligare exempel är när en utredare med iransk påbrå talade med en grupp Fittjabor menade de att ”Du är inte en invandrar tjej du är svensk invandare, ditt sätt att prata, vilka ord du använder, hur du klär på dig är inte som en invandrantjej.” I samtalet ställde utredaren även frågan om dessa personers döttrar skulle kunna få se ut som hon. Svaret blev att de kommer att vara stolta över sina döttrar om de ser ut som hon.⁴

Vi trivs i Fittja men det kommer inte fram i media

Ett träffande citat som kommentar till uttalande tre och fyra är från *Fittja, världen och vardagen*, ”...att namnet Fittja är känt för många, är inte detsamma som att alla känner Fittja.”⁵ Fittjaborna⁶ uttrycker en besvikelse över vad de anser vara en onyanserad eller till och med felaktig bild av Fittja. Detta ligger också något i denna uppfattning enligt forskning. Mediabilden ger en stigmatiserad bild av miljonprogramsområden. Likväl bekräftas att personer boende i området själva sällan får komma till tals och när det får göra det så kan det vara för att förstärka den stigmatiserade bilden. Dock saknas utredningar om just Fittja är mer drabbat än andra områden. Däremot finns forskare som menar att vissa platser får stå mer för de stigmatiserande representationerna i media än andra.⁷ Mer om medias påverkan i nästkommande stycken.

”Fittjas bild i media stämmer inte med bilden om hur man upplever Fittja inifrån, när man bor här.”⁸

---

³ Rosales, R presentation på arbetsgruppsmöte för Fittja utvecklingsprogram 20110429

⁴ Sharafi, P. 110513

⁵ Ericsson, U. et. al. Miljonprogram och media. Föreställningar om människor och förorter. Riksantikvarieämbetet, Integrationsverket och Ericson et.al. 2000. S. 7

⁶ Se exempelvis Mourad Maya. Svartskallarnas Botkyrka i NoBo Boken om Norra Botkyrka. 2006

⁷ Ericsson, U. et. al. Miljonprogram och media. Föreställningar om människor och förorter. Riksantikvarieämbetet, Integrationsverket och Ericson et.al. 2000.

⁸ Kvinnokonferens i Fittja, 26 november 2006 Juan Velasquez, Forskare Centrum för genusstudier Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier. 25 deltagare, varar 20 boende i Fittja

En Fittjabo menade också att inget apotek vill etablera sig i Fittja just för att det är Fittja.⁹ Dock trivs flera av Fittjaborna själva i Fittja: ”Jag har bott 21 år i Fittja. Har bra grannar och tycker att Fittja präglas av en trevlig atmosfär, diskussioner och samförstånd.”¹⁰ I Fittja pratas också om en så kallad Fittjaanda eller Fittjaidentitet. (se stycke ”Den lilla byn” och ”Fittjaidentiteten”). Men hur är det med trivseln i Fittja om man tittar på statistik, närmare bestämt i en ganska nyligen gjord enkätundersökning?¹¹ Jämfört med kommunens andra stadsdelar får Fittja det bland det lägsta betyget. Om föreställningar om Fittja fullt ut skulle stämma borde dock följande siffror vara betydligt lägre.

I enkätundersökningen svarade 73 procent av de Fittjabor som deltog att de instämmer helt eller delvis i påståendet ”Det är tryggt att bo och leva i Fittja”. ”Jag tycker att Botkyrka är en bra kommun för barn och ungdomar att växa upp i” instämde 57 procent av Fittjaborna helt eller delvis. Det är även färre Fittjabor än i de andra stadsdelarna som instämmer helt eller delvis att de kan rekommendera en vän att flytta till sitt bostadsområde, 68 procent. Det är något fler kvinnor som har en positivare inställning än män. Fittjaborna är dock mer positiva till Fittjas idrotts- och kulturverksamheter, parker, lekparkar, gator och vägar än i princip samtliga övriga stadsdelar. Av dem som bor i Botkyrkabyggens bestånd anger cirka 64 procent att de inte avser flytta det närmaste året.¹²

Det är en majoritetssyn som påverkar Fittjaborna

Det kan vara lätt att skylla allt på media men enligt psykologen Leili Falsafi handlar den negativa bilden av Fittja och Fittjabor inte enbart om en mediabild. Det handlar snarare om majoritetens definition av ”den andra”.¹³ Falsafi menar att det är problematiskt om människor i Fittja börjar identifiera sig efter majoritetens bild eftersom det kommer att öka den negativa bilden ytterligare. ”Majoritetens diskurs är ett kraftfullt verktyg. Den egna definitionen påverkas alltid av andras definition av en själv. Fittjaborna vet vad de vill vara men samtidigt tar man ändå till sig majoritetens definition av vem man är. Det är svårt att förändra majoritetens bild men vi kan förändra den på lokal nivå.”¹⁴

Kopplingen till västvärlden som norm framkommer även i rapporten ”Miljonprogram och media”. Föreställningar om människor och förorter. I den anges ett skäl till medias negativa beskrivning av förorten och dess boende med utländsk bakgrund: västvärlden betraktar fortfarande övriga världen från sitt perspektiv. Precis som under kolonialismen ser västvärlden sig som den överordnade. Detta är den

---

⁹ Sharafi, P. 110513

¹⁰ Kvinnokonferens i Fittja, 26 november 2006 Juan Velasquez, Forskare Centrum för genusstudier Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier. 25 deltagare, varar 20 boende i Fittja

¹¹ SKOP-rapport november-december 2010

¹² Botkyrkabyggen. Nöjdboendeindex 2010

¹³ Falsafi, L. Fittja 13 juni 2011.

¹⁴ Ibid

”...inställning som möjliggör skapandet av hierarkier på grundval av bland annat kultur och härkomst. Legitimitet för dessa skildringar vilar på föreställningen att centrum kan och får definiera periferin.”¹⁵

Ett exempel på detta är att boende i förorten släpps fram i media främst om det kan bidra till att stärka just den bild som massmedia vill förmedla. Med andra ord anser sig västvärlden ha tolkningsföreträde och journalister fortsätter likt koloniala upptäcktsresande att ta sig ”ut och bort” till förorterna.¹⁶

Vare sig det är i eller utanför medias ramar som förmedling av normen och ”icke-normen” sker så handlar det ytterst om segregation. Alltså att det finns ett ”vi” och ”dem”, ”dem” tillskrivs sämre egenskaper än ”vi”. Det är heller inte enbart miljonprogramsområdena utan även flera av Stockholms villaområden som ger segregationen ett uttryck genom det rumsliga åtskiljandet mellan befolkningsgrupper. Vem vill tillhöra det sämre ”dem”? Därav inte oväntat att en positivt laddad anda vuxit fram i Fittja som en motkraft till utanförskapet. Det är dock inte bra om den växer sig för stark och stärkerr utanförskapet ytterligare.

Följande citat från sociologen Lars Göran Karlsson ur hans kartläggning av Ungdomens hus i belyser det alternativa identitetsbygget lite mer. Citatet ger för övrigt också uttryck för den generella synen på den mångkulturella förorten:

”...mångkulturella minoritetsdominerade förorten. Förbunden med segregation och marginalisering. Och många gånger inte bara till följd av yttre bestämda utanförskapsskapande mekanismer utan även sammanhängande med högst komplexa självsegregerande processer bakom egna uppställda skyddsmurar mot omgivande (segregerande) samhälle, beteendemönster som skyddsmur kopplad till svaga förhoppningar och i realiteten dåligt självförtroende och svag självtillit. Vilken kan utmynna i alternativt subkulturellt identitetsbygge som ‘förortskids’ men också i en försörjnings- och livskarriär i en samhällelig gråzon.”¹⁷

Under detta arbete har det framkommit att Fittjaborna själva inte tycker att det är bra att invandrartätheten är hög i området. Av de drygt 500 personer som svarade på en enkätundersökning i Fittja rangordnades ”För få svenskar” som det största problemet i Fittja. Arbetslöshet kom som nummer två. Båda är effekter av segregation.¹⁸

---

¹⁵ Ericsson, U. et. al. Miljonprogram och media. Föreställningar om människor och förorter. Representationer av platser – en teoretisk genomgång. Riksantikvarieämbetet, Integrationsverket och Ericson et.al. 2000. S. 29.

¹⁶ Ericsson, U. et. al. Miljonprogram och media. Föreställningar om människor och förorter. Representationer av platser – en teoretisk genomgång. Riksantikvarieämbetet, Integrationsverket och Ericson et.al. 2000.

¹⁷ Karlsson, L. Ungdomens hus i Fittja. I backspegeln och till nästa nivå. Umeå Universitet, februari 2010

¹⁸ Hosseini-Kaladjahi, H. Tusen röster om Fittja. Integrationsfrågan betraktad utifrån en enkät bland de boende. 2001

Medias påverkan på självbilden

Norra Botkyrka bedömdes under 1950-talet att vara en bra plats för att förverkliga miljonprogrammets mål, en miljon nya bostäder på tio år. Det var då Fittja började byggas ut och än idag är det mesta av Fittjas bostadsbestånd byggt under miljonprogramseran. Hur har bilden av miljonprogramsområdena sett ut i media sedan de byggdes?

Till en början, på 1960- och 70-talet, handlade miljonprogramsdebatten främst om planeringen och byggandet av områdena, arkitekturen och boendemiljön. Redan då framfördes kritik mot nybyggnationen som ansågs bli omänskliga och enformig. På 1980-talet ändrade debatten karaktär och än idag är temat det samma: Mediabilden domineras av de sociala problem som finns bland miljonprogrammets invånare och främst bland dem som har utländsk bakgrund. I denna mediabild får sällan någon som kan ge en annan bild av miljonprogrammen heller uttala sig.¹⁹ Med andra ord har det alltid funnits ett mönster i medias gestaltning av miljonprogramsområden, ett mönster som stigmatiserar hela bostadsområdet och även dess invånare.²⁰

Forskning²¹ visar att medias sätt att tolka och beskriva verkligheten i miljonprogramsområdena påverkar både

- integrationsprocesser,
- allmänhetens uppfattning om integration och
- de boendes syn på sig själva och sitt bostadsområde

I rapporten "Miljonprogram och media. Föreställningar om människor och förorter." påpekas att massmedia har en central roll i skapandet av föreställningarna om miljonprogramsområden. Den artikelgranskning som gjordes i samband med rapporten visar att den bild som förmedlas av förorten är antingen problematisk och farlig eller exotisk. Denna stigmatiserade bild av förorten ska särskilt gälla de där invånarna är från utomeuropeiska länder. Även i de flesta internationella studier av massmedial hantering av etniska spörsmål framkommer att invandrare och de platser där de bor framställs ur ett negativt perspektiv. Teman i massmedia är bland annat knarkhandel, stöld, våld, fusk, demografiskt eller kulturellt hot.²² En intervjustudie har gjorts i de så kallade invandrartäta förorterna Hjällbo, Rinkeby och Rosengård. I dessa områden framförde endast 14 procent att förorten beskrivs "positivt" eller "mycket positivt" i media. 48 procent ansåg att media beskriver förorten där de bor som "mycket negativt" eller "negativt". Vad gäller medias beskrivning av invandrare ansåg 37 procent att media beskriver invandrare "mycket negativt" eller "negativt".²³

Hur kommer det sig att just medias makt är så stor?

I rapporten Miljonprogram och media. Föreställningar om människor och förorter. Ställs även frågan hur det kommer sig att massmedia har så pass stor makt. Det svar som ges är att medias budskap finns överallt. Det och de media väljer att lyfta fram är vad som diskuteras

¹⁹ Heurgren V. et.al. NoBo Boken om Norra Botkyrka. 2006

²⁰ Ericsson, U. et. al. Miljonprogram och media. Föreställningar om människor och förorter. Riksantikvarieämbetet, Integrationsverket och Ericson et.al. 2000

²¹ Ibid

²² Ibid

²³ Wingborg, M. Bilden av förorten – så ser medborgare i Hjällbo, Rinkeby och Rosengård på förorten, invandrare och diskriminering - Integrationsverket, Gringo, TCO 2005

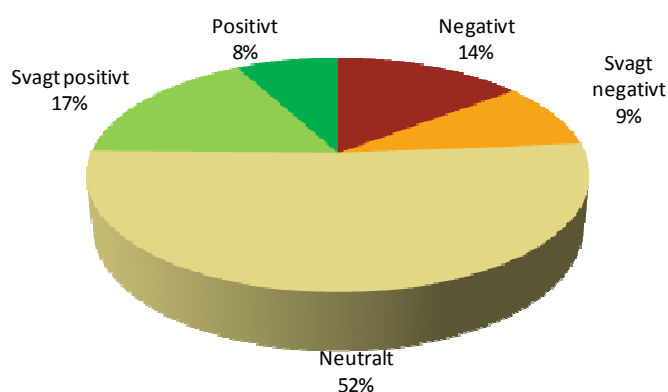
kring fikaborden på arbetsplatser likväl som i hemmen. Läsaren som inte har egen erfarenhet är till stor del utlämnad till de beskrivningar som presenteras i press och tv. När sedan medierna ständigt avbildar människor och miljöer med samma stereotypa angreppssätt, konstrueras de historier och berättelser som antas vara mer representativa än andra. Den stereotypa avbildningen får effekter hos läsaren som tar del av samma bild eller berättelse om och om igen. När Fittja gång på gång beskrivs som ”invandrartätt, ”utsatt” eller ”segregerat” förutsätter även dessa benämningar en motpol av något slag. Detta bidrar enligt forskaren Ingrid Ramberg till att ”När omgivningen gång efter annan befäster bilden av laglöst land blir det till slut också svårt för de boende att upprätthålla självkänsla och känslan av normalitet.”²⁴

Ny trend på gång?

Bland tjänstemännen finns en allmän känsla av att mediabilden om Botkyrka är i en förändringsprocess. Exempelvis har tjänstemän i samband med detta arbete nämnt att när de tidigare sa att de arbetade i Botkyrka bemöttes de med en negativ uppfattning om Botkyrka. Idag är inställningen en annan, ”du arbetar i en spännande kommun”. En analys av mediareporteringen om Botkyrka har pågått i drygt ett år. I den bekräftas att det positiva också lyfts fram, till och med mer än det negativa.²⁵ I analysen framkom att:

- Neutral eller fördelaktig publicitet överväger
- Kommunen får också mycket negativ publicitet, en femtedel av artiklarna är negativt vinklade. Det är dock få av dessa nyheter som sticker ut eftersom det mesta av det finns i lokalpressen.
- Majoriteten av publiciteten återfinns i mitt i Botkyrka/Salem och publiciteten i just lokalpressen har ökat.
- Första kvartalet 2011 publicerades 1388 artiklar om Botkyrka kommun som plats och 124 artiklar om Fittja.
- Publiciteten om Botkyrka kommun är något högre än snittet för motsvarande kranskommuner i Stockholm.

Medias beskrivning av Botkyrka börjar bli mer nyanserad. Det kommer dock ta sin tid innan detta får ett genomslag hos allmänheten vad gäller den mentala bilden av förorter och miljonprogramsområden såsom Fittja. Även Fittjaborna själva behöver uppfatta att denna förändring pågår och uppleva att de också får vara med att måla upp bilden av Fittja och Fittjas invånare.

Cirkeldiagrammet illustrerar nyans i de artiklar som publicerats om Botkyrka kommun och dess stadsdelar under perioden juli 2010 – juni 2011.

²⁴ Ramberg, I. Ambivalens, protest, passion. Tre röster om att leva i Fittja. I Fittja, världen och vardagen, red. Ramberg I och Pripp O. Botkyrka, Mångkulturellt centrum, 2002.

²⁵ Infopaqs analys av Botkyrka kommuns mediebild första kvartalet 2011.

Samtal med etnologen René Léon Rosales

Mönstret i ovanstående stycken blir ännu tydligare efter ett samtal med Etnologen René Léon Rosales²⁶. Han flyttade till Sverige när han var 15 år gammal och märkte snabbt att det finns ett visst sätt i Sverige att tala om pojkar med utländsk bakgrund. ”Det gäller särskilt de som bor i socioekonomiskt utsatta områden. Det talas ”...om »invandrarkillen i förorten« som om det vore en homogen figur.” Detta bidrog till Rosales intresse för att disputera i ämnet maskulina elevpositioner i en multietnisk skola. Under studieåret 2004-2005 följde han två sjätte klasser i norra Botkyrka. Han djupintervjuade också 15 av pojkarna. Arbetet resulterade i avhandlingen ”Vid framtidens hitersta gräns. Om maskulina elevpositioner i en multietnisk skola”.

Även om pojkarnas exakta boendeort i norra Botkyrka inte kan röjas är Rosales forskningsresultat intressanta för Fittja. Enligt honom är de strukturella, samhällliga villkor som lyfts i studien liknande för de flesta bostadsområden i norra delen av Botkyrka. Det vill säga att det i norra Botkyrka finns processer av etnisk segregation, ekonomisk utsatthet, stigmatisering som kan påverka barns elevidentifikationer.

Rosales kom fram till att ungdomar med utländsk bakgrund i socioekonomiskt utsatta områden måste förhålla sig till etnisk segregation, skolpolitik och pedagogiska rutiner som inte alltid tar hänsyn till deras förutsättningar. Detta försvårar för dem att göra bra ifrån sig i skolan. Den etniska segregation får effekter på hur barn och ungdomar väldigt tidigt skapar sig själva som elever. Han konstaterar även att bilden av den goda eleven är nära sammankopplad med föreställningar om svenskhet. ”Elever med utländsk bakgrund i socioekonomiskt utsatta områden har svårare att iscensätta sig själva som duktiga i skolan. En bidragande orsak till detta är att det finns vissa föreställningar om hur pojkar med utländsk bakgrund är som elevkategori. Pojkarna förknippas främst med brister och problem. Eleverna i de här klasserna skapade sig själva i kontrast till den icke närvarande svenska eleven som sågs som skötsam och bra. Därutöver hade modersmålsundervisningen, som ofta sker sent på dagen eller vid sidan av skolan, ingen hög status.”

När Rosales frågade pojkarna om deras framtidsdrömmar, exempelvis de som talade turkiska, var det ingen av dem som reflekterade över att de skulle kunna ha användning av sitt modersmål i framtiden. ”Turkiet är ju en stor handelsnation och om de exempelvis blir ekonomer eller journalister skulle de kunna ha stor nytta av att tala turkiska. Det fanns en föreställning om att andra elever, som går i andra skolor, är bättre elever på grund av att de är ”svenskar” och talar ”ren svenska”.” Han fortsätter med att berätta att de yrken som var vanligast bland barnens föräldrar var taxichaufför, lokalvårdare och pizzabagare. ”Vissa av pojkarna som det inte gick bra för i skolan gav redan nu uttryck för att de i framtiden skulle jobba inom samma yrken som deras föräldrar. Detta bidrar till att deras framtidsmöjligheter etnifieras. Svensken sågs däremot som det normala, den med valmöjligheter och framtidsutsikter.”

Rosales anser att man kan säga att det finns ett symboliskt och etnifierat maktlandskap i staden. ”Elever med utländsk bakgrund möter tidigt en speciell berättelse om sig själva, genom exempelvis tidningsartiklar som handlar om att »invandrarelever i förorter har sämre betyg«. Den berättelsen är med om att forma dem och kan bidra till att de får det svårare att

---

²⁶ Rosales, R. 21 augusti 2011.

iscensätta sig själva som ”duktiga elever”. Då måste de hitta andra arenor för att visa att de är framgångsrika.” Pojkarna i Rosales studie visade i större utsträckning än flickorna att de kunde få bekräftelse som framgångsrika vid sidan av undervisningen. Detta kunde exempelvis ske genom fotbollsmatcherna på rasterna. ”Pojkarna spelade fotboll varje rast och de tänkte ständigt på det. Många av dem drömde om att bli fotbollsstjärnor - och då kände de inga begränsningar. De presenterade sig oftast genom en sport, jag heter x och spelar y! Fotbollen står här för en annan berättelse, där man kan bli framgångsrik oavsett etnicitet. Det kräver inte skolutbildning, och kan ge pengar och status.”

”Den lilla byn” och ”Fittjaidentiteten”

I arbetet med Fittja utvecklingsprogram har boende och tjänstemän som är verksamma i området flera gånger uttryckt att Fittja är en plats som präglas av vänlighet och hjälpsamhet. Dock finns orosmoln i området som ibland har yttrat sig i våld och skottlossning. Särskild fokus på Fittjas utvecklingsbehov lades redan år 2010. Fittjas områdesgrupp tog in en extern utredare, Leili Falsafi som skulle utröna utmaningar i området. Arbetet resulterade i rapporten ”Utveckling av Fittja”.²⁷ I samband med utredningen samtalade Falsafi med olika aktörer såsom polisen, Graflunds, kultur- och fritidsförvaltningen, Tallidsskolan med flera. De frågades bland annat om hur de upplever Fittja och hur de anser att Fittja skiljer sig från övriga Botkyrka.

Två återkommande teman i dessa samtal var uppfattningen av Fittja som ”den lilla byn” och ”Fittjaidentiteten” framförallt avseende ungdomars känsla för och stolthet över att bo i Fittja. Informanterna gav också uttryck för oro över den effekt som negativa skrivelser om Fittja i media kan ha på ungdomars känslor och tankar och syn på sig själva som Fittjabor. I en ytterligare rapport, dock med fokus på Ungdomens hus, anges att ungdomarna som besöker ungdomens hus är en sammansvetsad grupp bland annat på grund av ”en yttre hotbild kopplad till onyanserad medierapportering” och att denna mediabild som tenderar att stigmatiserar direkt påverkar ungdomarnas identitet.²⁸

Den lilla byn innebär också slutenhet

Enligt Falsafi upplever informanterna Fittja som en lugn del av Botkyrka kommun, mindre problemtungd än andra områden. Fittja beskrivs dock som ett slutet samhälle med tydliga normer för vem som passar in och hur. Slutenheten som ”den lilla byn” har, har både positiva och negativa effekter. En positiv effekt av detta är att det ger en social trygghet som ett resultat av att man känner varandra och kan identifiera vilka som hör hemma och inte hör hemma i Fittja. Den negativa sidan av detta är att det även kan medföra social kontroll som kan begränsa handlingsutrymmet och öka kravet på anpassning till de sätt och metoder som gäller i Fittja. Detta i sin tur kan bidra till att det blir svårt att ta sig in Fittjas sociala sammanhang och strukturer. En av informanterna uttryckte att det gäller att man ska bevisa att man hör hemma och är att räkna med för att kunna bli respekterad. Något mer som karakteriserar samhällen med karaktären av en liten by är att ett fåtal personer kan få en framträdande roll. Falsafi kom fram till att så är även fallet i Fittja. Dessa personer i Fittja är kända både bland allmänheten och olika verksamheter.²⁹

²⁷ Falsafi, L. Utveckling av Fittja. Rapport september 2010

²⁸ Karlsson, L. Ungdomens hus i Fittja. I backspegeln och till nästa nivå. Umeå Universitet, februari 2010

²⁹ Falsafi, L. Utveckling av Fittja. Rapport september 2010

Socialt kapital och informell makt

I en annan utredning³⁰ konstateras att Fittja, även om Fittja har en hög grad av inflyttning/utflyttning, så finns en stabilitet till följd av en stor grupp invånare borta flera decennier i Fittja. Det är framförallt de som tillhör den turkiska invandrargruppen som borta länge i området. Fittjas invandrarföreningar spelade en viktig roll i mobilisering av befolkningen för delaktighet i arbetet med Fittja äng och Fittjas stadsutvecklingsprogram. Enligt sociologen Lars Göran Karlsson är detta ett exempel på Fittja som en 'by' med en 'bymentalitet'. En relativt stark informell maktordning som är kopplad till den grupp som i Fittja utgör ett stabiliserande element.³¹ I rapporten "Utveckling av Fittja" kom utredaren fram till att "Fittjaidentiteten" och "Fittjagemenskapen" även inkluderar en stark lojalitet mot Fittja."³²

Myter och hörsägen

En del av bykaraktären innebär att det lätt uppstår myter och hörsägen kring sådant som äger rum. Utredaren noterade att i flertalet intervjuer återkom formuleringar som att "man själv inte har sett men har hört", eller "att det sägs ju att" och så vidare. Detta trots att informanterna ger uttryck för en medvetenhet om att det man hört inte nödvändigtvis är tillförlitligt påverkar dessa "myter" deras uppfattning om Fittja som helhet eller specifika delar av Fittja. Utredaren menade att det finns ett mönster mellan det som händer i Fittja, de verksamheter som är inblandade och det som skrivs i media.³³ Detta med "att man har hört" kom upp även i samtal föreningsaktiva under arbetet med det här utvecklingsprogrammet.

Rent geografiskt är Fittja tillgängligt

Konsulten Lia Ghilardi som varit inkopplad i arbetet med Fittja utvecklingsprogram har poängterat att slutenhet kan skapas av att en plats rent geografisk inte är tillgänglig. Vad gäller just Fittja så går att ta sig in och ut från Fittja med lätthet tack vare dess roll som kommunikationsknutpunkt. Här passerar flera bussar, tunnelbana finns och närhet till motorväg. Många föräldrar väljer också att skicka sina barn till skolor utanför Fittja vilket tyder på att man vågar och kan söka sig någon annanstans då man inte är nöjd med det man får på hemmaplan. Däremot kan tänkas att den lilla byn med sin trygghet för den redan marginaliserade innebär ännu mer marginalisering, att man söker lösa sitt liv inom Fittjas gränser. Som exempel kan anges att kvinnor i rapporten "Kvinnor utanför arbetsmarknaden berättar. En intervjustudie i norra Botkyrka" föredrar arbete nära sitt hem.

Diskussion

Det som här kallas för Fittjabilden och Fittjabornas självbild inkluderar många olika parametrar.

- Diskrimineringens och segregationens effekter för Fittja och Fittjaborna
- Allmänhetens och medias bild av Fittja och Fittjaborna och dess ursprung i det "svenska" perspektivet av den "andra"
- Fittjabornas självbild som blivit påverkat av dem som definierar dem

³⁰ Hosseini-Kaladjahi, H. Tusen röster om Fittja. 2001

³¹ Karlsson, L. Ungdomens hus i Fittja. I backspegeln och till nästa nivå. Umeå Universitet, februari 2010

³² Falsafi L. Utveckling av Fittja. Rapport september 2010

³³ Ibid

- ”Fittjaandan” som delvis kan vara motreaktion på den andras definition
- ”Fittjaandan/Fittjaidentiteten” som något som både kan stärka och försvaga Fittjaborna gentemot normsamhället.

Dessa aspekter av ”Fittjaandan” väcker frågan om det behövs en tydligare kartläggning och analys just av vad den så kallade ”Fittjaandan” består av och vad som bidrar till och påverkar detta? Lojalitetsaspekten och stoltheten i själva ”Fittjaandan” är dock något som ger potential på något att bygga vidare på såvida man är uppmärksam på dess negativa aspekter.

Källförteckning:

Botkyrka kommun. Fittja områdesgrupp. *Analys. Medskick som behöver uppmärksammas i kommunens omvärldsanalys och nämndernas framtidsikter (höst) respektive i nämndernas ettårsplan (vår)*. Tjänsteskrivelse 2011-09-16

Ericsson, Urban. *Miljonprogram och media. Föreställningar om människor och förorter*. Riksantikvarieämbetet, Integrationsverket och Ericsson, Urban, Molina Irene & Ristilammi Per-Markku. 2000

Falsafi Leili. Utveckling av Fittja. Rapport september 2010

Falsafi, Leili presentation på möte i samband med arbetsgruppsmöte för Fittja utvecklingsprogram, Fittja 13 juni 2011

Heurgren Vendela & Leif Magnusson. *NoBo Boken om Norra Botkyrka*. 2006

Hosseini-Kaladjahi, Hassan. *Tusen röster om Fittja. Integrationsfrågan betraktad utifrån en enkät bland de boende*. Botkyrka, Mångkulturellt centrum) 2001

Infopags analys av Botkyrka kommuns mediebild första kvartalet 2011

Infopags årsanalys av Botkyrka kommuns mediebild juli 2010 – juni 2011

Karlsson, Lars Göran, Ungdomens hus i Fittja. I backspegeln och till nästa nivå. Umeå Universitet, februari 2010

Kvinnokonferens i Fittja, 26 november 2006 Juan Velasquez, Forskare Centrum för genusstudier Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier. 25 deltagare, varar 20 boende i Fittja

Mourad, Maya. Svartskallarnas Botkyrka i *NoBo Boken om Norra Botkyrka*. Red. Heurgren Vendela & Leif Magnusson 2006

Möller, Vanja. *Kvinnor utanför arbetsmarknaden berättar. En intervjustudie i norra Botkyrka*, 2011

Ramberg Ingrid. Ambivalens, protest, passion. Tre röster om att leva i Fittja. I Fittja, världen och vardagen, red. Ramberg Ingrid och Pripp Oscar. Botkyrka, Mångkulturellt centrum, 2002.

Rosales René León, forskare, 21 augusti 2011

Rosales René León, presentation på möte i samband med arbetsgruppsmöte för Fittja utvecklingsprogram, Fittja 29 april 2011

Sharafi Parvaneh, områdesutvecklare i Fittja. 13 maj 2011

SKOP-rapport till Botkyrka kommun, november-december 2010

Wingborg, Mats. Bilden av förorten – så ser medborgare i Hjällbo, Rinkeby och Rosengård på förorten, invandrare och diskriminering. Integrationsverket, Gringo, TCO 2005